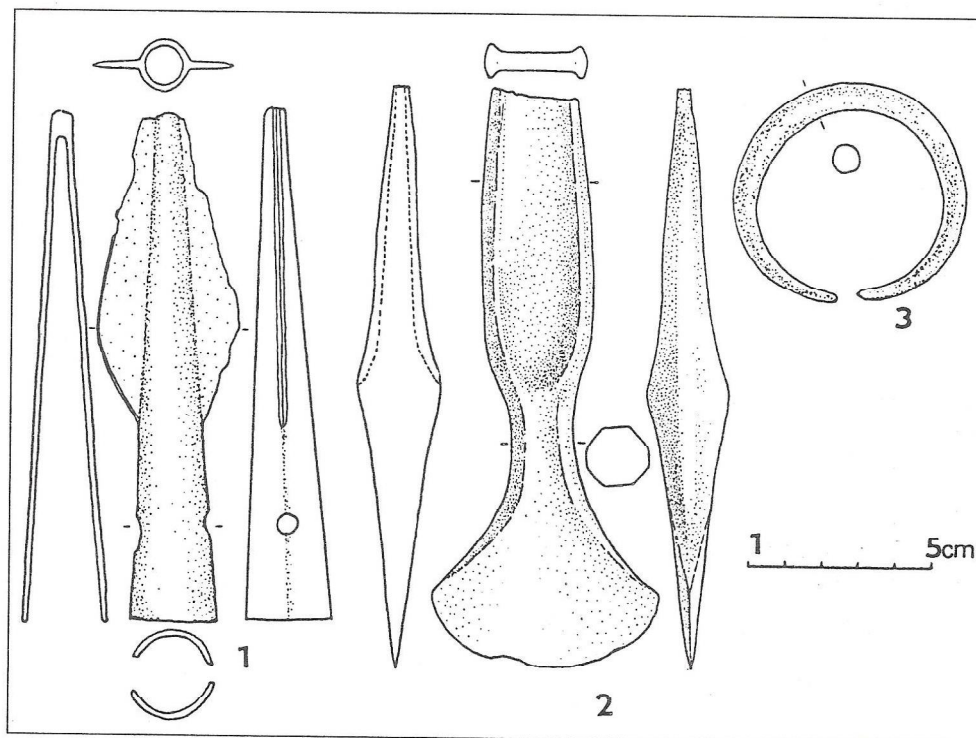

HROMADNÝ NÁLEZ BRONZOV Z BUDMERÍC - JABLONCA

Juraj Bartík

Významné nálezisko maďarovskej kultúry z rozhrania katastrov obcí Budmerice a Jablonca, ďalej Budmerice, okr. Bratislava-vidiek (lokalita je v literatúre uvádzaná pod obidvomi menami, pojem Budmerice však bol použitý skôr) sa dostalo do povzdušia odbornej verejnosti v roku 1962, keď A. Točík publikoval keramiky z kultúrnej jamy nájdenej v polohe Farárova roľa (Točík, 1962, 81). Na základe rozlohy, početných povrchových nálezov a ešte badateľného valu lokalitu priradil k opevneným osadám. Predpokladal, že na území trnavskej tabule mala dominantné postavenie, ktoré vyplývalo z vyspelého stupňa špecializovanej výroby, obchodu a pravdepodobne administratívno - politickej funkcie (Točík, 1962, 93). Obsahom jamy sa zaoberali taktiež B. Novotný a V. Furherr (Novotný - Furherr, 1971, 9, 29-31). Poloha je na juhozápade prirodzene chránená strmým brehom potoka Gidra. Zo severovýchodu ju obklopovalo dvojité opevnenie prejavujúce sa na leteckej snímke ako dvojica súbežne prebiehajúcich, podkovovito zahnutých tmavých pásov ústiacich do zrázu nad potokom (Krekovič, 1991, Tab.IV). O ich súčasnosti alebo časovej následnosti môže rozhodnúť až archeologický výskum. A. Točíkom vyzdvihovalá neporušenosť sídliska žiaľ už nezodpovedá skutočnosti. Po každoročnej orbe sa v pluhom obrátenej ornici farebne odlišuje popolovito šedá výplň sídliskových jám obsahujúca kamene, zlomky keramiky a zriedkavo i kostené a parohové nástroje. Okrajovú časť opevneného areálu zničili pri stavbe budov sušičky JRD. V roku 1979 zachránili v jej priestore tri objekty maďarovskej kultúry, objekt ludanickej skupiny a laténsku chatu študenti archeologického seminára Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (Farkaš - Cheben - Kuzma, 1981, 491.). Nálezy z opakovaných zberov sú uložené v zbierkach Archeologického múzea SNM v Bratislave, Západoslovenského múzea v Tmave i v Archeologickom ústave SAV v Nitre (Bátora 1985, 44, Pichlerová 1971, 11). Rozsiahle objekty maďarovskej kultúry s nepatrným množstvom keramiky pozoroval vo výkope pri sušičke autor tohto príspevku. Okrem maďarovských sídliskových nálezov pochádzajú z opevneného priestoru ojedinelé nálezy ludanickej skupiny, keramiky z neskorej doby bronzovej, halštatskej, laténskej a stredoveku.

V roku 1989 našiel M. Kolembus z Jablonca na lokalite bronzovú sekeru a náramok. Podľa jeho informácie, po orbe ležali obidva predmety na povrchu vzdialené navzájom približne jeden meter. Dva týždne po náleze navštívili lokalitu pracovníci AM SNM. S prihliadnutím na finančné, organizačné a odborné nároky, ktoré si vyžaduje archeologický výskum na rozsiahlom sídlisku maďarovskej kultúry, obmedzili sa len na overenie údajov, prezretie ornice a prospekciu detektorom kovov. V kruhovom priestore s priemerom 150 cm, ktorý označil M. Kolembus ako miesto nálezu sekery a náramku, ležala v hĺbke 20 cm bronzová kopija. Vzhľadom k rovnakej polohe na sídlisku a totožnej patine všetkých troch predmetov môžeme oprávnené predpokladať, že spolu tvorili hromadný nález mierne rozvlečený orbou. Nasle-

Obr. 1. Budmerice, hromadný nález.

dujúce dôkladné prezretie ornice v priestore 10 x 10 m neprinieslo žiadne bronzové predmety, len nevýraznú keramiku maďarovskej kultúry.

Opis nálezov:

- 1) *Sekera bronzová* s uzavretým schodíkom oblúkovitého tvaru. Ostrie vejárovito rozšírené, brít zaokrúhlený. Bočné strany nerovnomerne trojnásobne hranené so stopami kutia. Tylová časť ukončená nepravidelným lomom. Povrch sekery vyhladený, pokrytý tmavozelenou, miestami hubovitou patinou. Rozmery: d. 157 mm, š. ostria 60 mm, š. tylovej časti 28 mm, hr. 21 mm. (Obr. 1: 2). Uloženie: súkromná zbierka nálezců.
- 2) *Náramok bronzový*, otvorený z tyčinky kruhového prierezu. Tyčinka sa od stredu, smerom k obidvom koncom postupne zužuje. Povrch náramku hladký, pokrytý tmavozelenou, miestami hubovitou patinou. Rozmery: max. priemer tyčinky 8 mm, priemer náramku 63 mm (Obr. 1: 3). Uloženie: súkromná zbierka nálezců.
- 3) *Bronzová kopija* s tuľajkou. Dutina tuľajky siaha až ku hrotu. Na tuľajke dva, rovnobežne s listom orientované, oproti sebe stojace otvory na upevňovací nit. Jeden z otvorov druhotne rozšírený. List sa smerom ku hrotu rovnomerne zužuje. Pomerne rovné ostrie sa na liste v dolnej tretine lomí. Predmet má odlomený hrot a na viacerých miestach poškodený brít. Povrch pokrytý hladkou, miestami hubovitou patinou. Rozmery: d. 141 mm, priemer tuľajky 24 mm, šírka listu 40 mm (Obr. 1: 1). Uloženie: AM SNM v Bratislave, evidenčné číslo AP 64 445.

Pretože tri predmety nepochádzajú z objektu, ale sa našli na povrchu môžeme vychádzať pri snahe o ich presnejšie časové zaradenie len z porovnania s podobnými typmi bronzovej

industrie. Sekera patrí k predmetom označovaným ako sekery českého typu (Lissauer, 1905, 801), alebo sekery so schodíkom. Za najvhodnejšie označenie budmerickej sekery považujeme termín "sekera s oblúkovým schodíkom". Jednotlivé sekery sa navzájom odlišujú uzavretosťou a sformovaním schodíka, priebehom bočnej strany sekery i tvarom ostria. Celkovou stavbou, zvlášť zúženým krčkom šesťuholníkového prierezu spájajúcim rozšírením tylovú časť s ostrím sa sekera z Budmeric radí k pokročilým kusom odlišujúcim sa od najčastejších stojacich vývoje na prechode medzi sekerami s lištami a úplne vyvinutými sekerami so schodíkom. O. Kleemann rozlišoval medzi najstaršími sekerami so schodíkom "z prvého stupňa doby bronzovej podľa Montelia", ktorých bočná línia má neprerušený priebeh a medzi sekerami z druhého stupňa, v ktorom je táto bočná línia delená. Ako príklad pre sekery prvého stupňa uviedol predmety z hromadného nálezu bronzov Vosov - Neumětely (Kleemann 1935, 75).

Ak porovnáme priebeh bočnej línie neumětelských sekier (Richlý 1894, XLI : 9 - 10) s báhonskou, dôjdeme k záveru, že táto je z uvedeného hľadiska pokročilejšia. Na budmerickej sekere je pozoruhodný široký, oblúkovito stvárnený brit. Tvar britu sa u sekier so schodíkom využíva ako chronologický znak. Sekery s úzkym, rovným ostrím sú charakteristické pre mladšiu dobu bronzovú, sekery so širším, zaobleným ostrím sa pokladajú za staršie (Kytlicová 1964, 548, Novotná 1970, 41, Hänsel 1968, 69). Použitelnosť vývojovej tendencie pre chronológiu spochybnil K. F. Rittershofer námietkou, že čepele sekier sa ostrili, a tým strácali pôvodný tvar (Rittershofer 1983, 196). Široké oblúkové ostrie budmerickej sekery nesie len minimálne pracovné stopy, a preto nepredpokladáme, že sa brúsením zmenilo. Vejárovitým sformovaním pripomína brity na sekerách s lištami typu Langquaid II. Pokročilá varianta týchto, označená podľa lokality Braunau, patrí na začiatok vývoja sekier so schodíkom z Rakúska a z Čiech (Mayer 1977, 93). Pre časové zaradenie uvedených včasných tvarov je dôležitý už spomenutý hromadný nález pochádzajúci z lokality Vosov - Neumětely, v ktorom sa popri sekerách so schodíkom s vejárovitým ostrím vyskytli i ihlice s guľovitou, mierne stlačenou, šikmo prevrúanou hlavicou (Richlý 1894, 147, Taf. XLI : 4,5). Vejárovité širšie ostrie je pre sekery z konca staršej a zo začiatku strednej doby bronzovej charakteristické. Istú orientáciu pre rámcové chronologické zaradenie sekier poskytuje schodík, ktorého výška na mladších exemplároch narastá (Stuchlík 1990, 526). Na budmerickej sekere je pomerne nízky, rozmermi zodpovedá schodíkom na sekerách z depotu v Nitrianskom Hrádku, nedosahuje však výšku schodíka na sekere z kosziderského depotu v Dunajskej Strede (Novotná 1970, Taf. 11 : 217, 222). Oblúkovité stvárnenie uzavretého schodíka je zriedkavjšie ako napríklad hrotité. Vyhlbeniny s polkruhovým ukončením, ktoré ešte nemožno označiť ako schodík nájdeme už na niektorých vývojovo pokročilých sekerách s lištami. Na juhozápadnom Slovensku ich zastupuje sekera z úněticko - maďarovského pohrebiska v Branči (Vladár 1973, 115). Niekoľko predmetov so schodíkom, tvarovo príbuzným budmerickej sekere, pochádza z nálezových celkov z prechodu staršej a strednej doby bronzovej. Presnými nálezovými okolnosťami vyniká sekera s mierne modifikovaným hrotitooválnym schodíkom zo sídliskovej jamy böheimkirchenskej skupiny věteřovskej kultúry z Böheimkirchenu v Dolnom Rakúsku. Keramika z jamy patrí do jej klasického alebo poklasického stupňa (Neugebauer 1977, 79-80). Sekery s oblúkovitým schodíkom sa vyskytli v hromadných nálezoch bronzových predmetov v Házmburku u Klapého v severozápadných Čechách a v Legnici v Sliezske. Depot z Házmburku tvorený dvomi tyčinkovitými náramkami, plochou sekerou s lištami a štyrmi sekerami, zaradil M. Zápotocký na rozhranie staršej a strednej doby bronzovej "do doby věteřovských vplyvov, prípadne do začínajúcej doby mohylovej" (Zápotocký 1963, 440). Hromadný nález z Legnice pozostáva z dvoch sekier s oblúkovým schodíkom, dláta s hrotitým schodíkom a z tyčinkovitého náramku. Podľa V. Blajera patrí na počiatok druhého stupňa doby bronzovej, ktorý pokladá za súčasný s juhonemeckým stupňom BB1 (Blajer 1990, 26,90). E. F. Mayer vyčlenil rakúske sekery s polkruhovým schodíkom do samostatnej skupiny. Okrem dlátovitej

sekery z Tullnu, nájdenej spolu s dýkou a so štvorhranným tordovaným úlomkom kosákovej ihlice poskytuje istú oporu pre ich časové zaradenie len kadlub z neznámej lokality v Dolnom Rakúsku s formami na sekeru so schodíkom a na sekeru s lištami, autorom priradený do staromohylového stupňa Lochham - Wetzleinsdorf (Mayer 1977, 124).

I keď kopiji z Budmeríc chýba hrot a list má značne poškodený, jej pôvodný tvar je zrejmý a porovnateľný so súvekými zbraňami. Za dôležitý chronologický znak na tuľajkách kopijí zo staršej a z počiatku strednej doby bronzovej sa pokladá poloha otvorov pre upevňovací nit. A. Mozsolicsová zistila, že najstaršie kusy v Karpatskej kotline sa odlišujú od mladších umiestnením otvorov smerujúcich kolmo na list. Tie pripísala horizontu depotov B IIIa - Hajdúsámson (Mozsolics 1967, 61-62). Nebolo by ale správne zovšeobecnenie, že kopije s otvormi rovnobežnými s listom sú vždy mladšie ako predchádzajúce. Otvory rovnobežné s listami na tuľajkách kopijí z depotov z Langquaidu a Tinsdahlu dokladajú, že obidva spôsoby upevňovania sa v závere staršej doby bronzovej používali súčasne (Jacob-Friesen 1967, Taf. 15: 1, 23: 5). (Podľa názoru H.J. Hundta rozdielnosť polohy upevňovacích otvorov na tuľajkách kopijí je dôsledkom použitia rôznych techník liatia do kadlubov. Hundt 1982, 217.) K. F. Rittershofer použil pri dôkladnej analýze obsahu dvoch juhonemeckých depotov porovnávací materiál z rozsiahlej stredoeurópskej oblasti. Kopije zastúpené v Böhle a Ackenbachu rozdelil na typ Bühl s oblúkovým britom v tvare vavrínového listu a na typ Forchheim s lomeným britom, ktorý má najširšiu časť v dolnej tretine listu. K typu Forchheim zaraďujeme i kopiju z Budmeríc. Ako vyplýva z autorom vypracovanej kombinačnej tabuľky, najstaršie forchheimské hroty z Karpatskej kotliny pochádzajú z hajdúsámsonského depotu bronzov v Páulis, v ktorom sa vyskytli exempláre s upevňovacími otvormi kolmými i rovnobežnými k listom (Rittershofer 1983, 219, 223, Taf.9). Podľa kartografického priemetu sa oblasť rozšírenia kopijí typu Forchheim a Bühl na území medzi Južným Nemeckom a východnou časťou Karpatskej kotliny prevažne prekrýva, avšak rozšírenie typu Forchheim zasahuje východnejšie (Rittershofer 1983, Abb. 12 - 13).

Náramok z Budmeríc patrí k neuzavretým tvarom zhotoveným z tyčinky kruhového prierezu so zúženými, zahrotenými koncami. Jednoduchú ozdabu rúk používali na juhozápadnom Slovensku už v nitrianskej kultúre (Vladár 1973, 80). Ďalšie pochádzajú z pohrebísk, na ktorých sa prejavili, zvlášť v keramike vplyvy z oblasti únětickej kultúry (Chropovský 1960, 64, Dušek 1969, 24, Točík 1979, 170). Používanie tých istých typov náramkov v maďarovskej kultúre dokladá inventár z hrobov v Gajarochoch (Eisner 1931, 9) a Černíku (Liszka 1982, 16). V depotoch kosziderského horizontu sa vyskytujú neuzavreté tyčinkové náramky kruhového prierezu so zúženými, rovno odseknutými koncami. Prevažne sú zdobené rytým ornamentom (Mozsolics 1967, 77). Bronzové nezdobené tyčinkovité náramky so zúženými koncami sa vyskytli taktiež v nálezových celkoch zo strednej doby bronzovej na Morave (Furmánek 1973, obr. 25: 8-10, 12,) a v Maďarsku (Mozsolics 1973, 56). Pre presnejšie časové zaradenie sa tieto jednoduché šperky nedajú použiť.

Hromadný nález bronzov z areálu opevnenej osady spájame s maďarovským osídlením lokality. Kultúrnemu zatriedeniu odpovedá aj časové zaradenie všetkých troch predmetov, zvlášť sekery a kopije. Ani tie, žiaľ, nepatria k typom bronzovej industrie, ktoré sú charakteristické len pre krátke časové obdobie, preto budmerický nález kladieme rámcovo na koniec staršej a počiatok strednej doby bronzovej.

Uvedené datovanie je analogické tiež nie jednoznačnému zaradeniu depotu bronzových predmetov z opevneného sídliska maďarovskej kultúry v Nitrianskom Hrádku, ktorý spája s budmerickým výskyt sekier so schodíkom. A. Mozsolicsová ho pôvodne zaradila do horizontu bronzov Hajdúsámson, (Mozsolics 1967, 144) neskôr sa však priklonila "tiež kvôli sekerám so schodíkom" pre príslušnosť ku kosziderskému horizontu (Mozsolics 1988, 43). Na existenciu depotov v maďarovskej kultúre pred začiatkom strednej doby bronzovej poukazuje hromadný nález bronzov z výšinného sídliska v Ivanovciach - polohe Skala, ktorý bol uložený

v amfore patriacej do úněticko-maďarovského stupňa kultúry (Veliačik - Pavúková 1987, 52). Pri pokuse porovnať depot z Budmeríc s hromadnými nálezmi v Čechách a Južnom Nemecku je možné použiť sekeru so schodíkom a kopiju. Tie sa vyskytujú v depotoch, ktoré sú súčasťou dvoch skupín vyčlenených podľa kombinačno-štatistickej metódy F. Steinovej. Kým jej štvrtá skupina prezrádza nepochybné kontakty s Karpatskou kotlinou v kozsiderskom období (Ackenbach), depoty tretej skupiny (do ktorej patria aj už spomenuté Neumětely) pokladá autorka za staršie (Stein 1976, 36 Tab.1).

Nepočetné depoty z výšinných sídlisk maďarovskej kultúry na juhozápadnom Slovensku obsahujú predmety ilustrujúce prelínanie dvoch rozsiahlych kultúrnych oblastí. Industriu charakteristickú pre Karpatskú kotlinu zastupuje sekeromlat s hrebeňovitým tylom z Nitrianskeho Hrádku, náhrdelníky tvorené bronzovými perlami z Ivanoviec dokladajú podiel z oblasti západne od karpatského oblúku (Veliačik- Němejcová-Pavúková 1987, 54).

I keď hromadný nález z Budmeríc neprehľbuje naše poznatky o chronológii a kultúrnych kontaktoch maďarovskej kultúry, je iste podnetom k úvahe o skutočnom rozsahu produkcie bronzovej industrie jej nositeľov. Spracovanie bronzu je doteraz doložené na sídliskách predovšetkým pozostatkami výrobného procesu (Novotná 1983, 63), menej nálezmi bronzových predmetov, ktoré ju prezentujú, zvlášť v porovnaní s otomanskou kultúrou ako chudobnejšiu.

LITERATÚRA

- BÁTORA, J. 1985: Prieskum zameraný na zistenie sídlisk zo začiatku doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. AVANS 1984, 42-45.
- BLAJER, W. 1990: Skarby z wczesnej epoki brązu na ziemiach Polskich. Wrocław. Warszawa. Kraków. Gdańsk. Łódź.
- DUŠEK, M. 1969: Bronzezeitliche Gräberfelder in der Südwestslowakei. Archaeologica Slovaca - Catalogi. Tomus IV. Bratislava.
- EISNER, J. 1931: Hroby a hřbitovy z doby bronzové na Slovensku. Sborník archeologického a národopisného odboru slovenského vlastivedného muzea za roky 1924-1931, 5-11.
- FARKAŠ, Z.- CHEBEN, I.- KUZMA, I. 1981: Nové nálezy z Budmeríc. AR 32, 491-500.
- FURMÁNEK, V. 1973: Bronzová industrie středodunajské mohylové kultury na Moravě. SIA 21, 25-145.
- HÄNSEL, B. 1968: Beiträge zur Chronologie der mittleren Bronzezeit im Karpatenbecken. Bonn.
- HUNDI, H.- J. 1982: Einige technologisch-chronologische Bemerkungen zu den Schaftlochhäxten. Atti del X Simposio Internazionale sulla del Neolitico e gli inizi dell'età del Bronzo in Europa. 207-223. Verona
- CHROPOVSKÝ, B. 1960: Gräberfeld aus der älteren Bronzezeit in Velký Grob. In: Gräberfelder aus der älteren Bronzezeit in der Slowakei I. Archaeologica Slovaca Fontes Tomus III, Bratislava.
- JACOB-FRIESEN, G. 1967: Bronzezeitliche Lanzenspitzen Norddeutschlands und Skandinaviens. Hildesheim.
- KREKOVIC, E. 1991: Črepy a fúdia. Bratislava.
- KLEEMAN, O. 1935: Die Verwahrkunde von Gräß=Bohutschowitz und Branka. Sudeta 11, 70-86
- KYTLICOVÁ, O. 1964: K časovému zařazení depotů horizontu Plzeň - Jíkalka. AR 16, 516-556
- LISSAUER, A. 1905: Die Typenkarte der Absatzäxte Zeitschrift für Ethnologie 37, 794-841
- LISZKA, J. 1982: Hroby zo staršej doby bronzovej z Černíka. Castrum Novum 1, 16-24
- MAYER, E. F. 1977: Die Äxte und Beile in Österreich. PBF IX-9 München.
- MOZSOLICS, A. 1967: Bronzefunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Hajdúsámson und Kosziderpadlás. Budapest.
- 1973: Bronze und Goldfunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Forró und Ópályi. Budapest.
- 1988: Der Bronzefund aus der oberen Remete - Höhle AAHung XL, 27-64
- NEUGEBAUER, J.- W. 1977: Böhheimkirchen, Monographie des namengebenden Fundortes der Böhheimkirchnergruppe der Věteřovkultur. Arch A 61/62, 31-207
- NOVOTNÁ, M. 1970: Die Äxte und Beile in der Slowakei. PBF IX-3 München.
- 1983: Metalurgia opevnených osád. AR 35, 63-71.
- NOVOTNÝ, B. - FURHERR, V. 1971: Katalóg archeologickej zbierky Západoslovenského múzea v Trnave. Bratislava.
- PICHLEROVÁ, M. 1971: Nové nálezy maďarovskej kultúry v zbierkach SNM v Bratislave. Zborník SNM 55, História II, 5-23.
- RICHLÝ, H. 1894: Die Bronzezeit in Böhmen. Prag.
- RITTERSHOFER, K. F. 1983: Der Hortfund von Bühl und seine Beziehungen. BerRGK 64, 139-415.

- STUHLÍK, S. 1990: Hroby středodunajské mohylové kultury z Divák. AR 42, 523-531.
- STEIN, F. 1976: Bronzezeitliche Hortfunde in Süddeutschland. Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde Band 23, Bonn.
- TOČÍK, A. 1962: Nález maďarovskej keramiky v Budmericiach, ŠZ 9, 81-98.
- 1979: Výčapy - Opatovce und weitere altbronzezeitliche Gräberfelder in der Südwestslowakei. Materialia Archaeologica Slovaca, Tomus I. Nitra.
- VELIAČIK, L. - NĚMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V. 1987: Zwei Bronzhorte aus Ivanovce. SIA 35, 47-64.
- VLADÁR, J. 1973: Pohrebiská zo staršej doby bronzovej v Branči. Archaeologica Slovaca - Fontes. Tomus XII Nitra.
- ZÁPOTOCKÝ, M. 1963: Pravěké nálezy z vrchu Házmburku u Klapého. AR 15, 432-446.

EIN BRONZEHORTFUND AUS BUDMERICE-JABLONEC

Juraj Bartík

Der bedeutende Fundort der Maďarovce-Kultur aus der Katastergrenze der Gemeinden Budmerice und Jablonec, weiter Budmerice, Bezirk Bratislava-Land, wurde in Kenntnis der fachlichen Öffentlichkeit im Jahr 1962, als A. Točík die Keramik aus der Kulturgrube von der Flur Farárova roľa (Točík, 1962, 81) veröffentlicht hat, aufgenommen. Anhand der Ausdehnung, der zahlenmäßigen obenirdischen Funde und der noch sichtbaren Schanze hat er die Lokalität zu befestigten Siedlungen (Točík, 1962, 93) zugeordnet. Im Südwesten ist die Lage durch die steile Ufer des Baches Gidra naturgemäß geschützt. Vom Nordosten ist sie von zweifacher Befestigung umgeben, die auf den Luftaufnahmen wie ein Paar parallel durchlaufenden, hufeisenförmig gebogenen dunklen in einen Abhang über Bach mündenden Streifen, ausgesehen hat (Krekovič, 1991, Taf. IV). Aus diesem befestigten Areal, durch kleinere Rettungsgrabung und die Lesefunde, stammen auch die neueren Funde (Farkaš - Cheben - Kuzma, 1981, 491; Batora 1985, 44; Pichlerová 1971, 11).

Im Jahr 1989 hat man auf der Lokalität ein Bronzebeil und ein Armband gefunden. Laut der Information, lagen nach dem Pflügen beide Gegenstände an der Oberfläche, nicht mehr als 1 m von sich entfernt. Zwei Wochen danach besuchten die Lokalität die Facharbeiter des Archäologischen Museums des Slowakischen Nationalmuseums. In einem ringförmigen Raum mit Durchmesser von 150 cm, als Fundort des Bronzebeiles und des Armbandes bezeichneten, lag in Tiefe von 20 cm eine Bronzelanze. Angesichts derselben Lage auf der Siedlung und identischer Patina aller drei Gegenstände kann berechtigt vorausgesetzt werden, daß sie zusammen ein Hortfund, zerstreut durch Pflügen, gebildet haben. Eine nachfolgend gründliche Besichtigung des Ackerbodens im Raum von 10 x 10 m hat keine weitere Bronzegegenstände, außer ausdrucksloser Keramik der Maďarovce-Kultur, gebracht.

Fundbeschreibung:

- 1) *Ein Bronzebeil* mit schräger, bogenartig geschlossener Rast. Die Schneide ist fächerförmig ausgedehnt und abgerundet. Ihre Seiten sind ungleichmäßig, dreikantig, mit Schmiedespuren. Der Tüllteil ist durch unregelmäßigen Bruch beendet. Die Oberfläche des Beiles ist geglättet und mit dunkelgrüner, stellenweise schwammartiger Patina überzogen. Maße: Länge - 157 mm, Breite der Scheide - 60 mm, Breite des Tüllteils - 28 mm, Dicke - 21 mm (Abb.: 1:2). Aufbewahrungsort: Privatsammlung des Finders.
- 2) *Armband* aus unverschlossenem *Bronzestäbchen* ringförmigen Querschnitts. Von der Mitte aus in beiden Richtungen wird das Stäbchen schrittweise verengt. Die Oberfläche des Armbandes ist glatt und mit dunkelgrüner, stellenweise schwammartiger Patina überzogen. Maße: max. Stäbchendurchschnitt - 8 mm, Armbanddurchschnitt - 63 mm (Abb.: 1:3). Aufbewahrungsort: Privatsammlung des Finders.
- 3) *Bronzene Tüllenlanze*. Die Höhlung der Tülle reicht bis zu der Spitze. Auf der Tülle befinden sich zwei, parallel mit dem Blatt orientierte und gegenüber stehende Öffnungen für Festigungsniete. Eine der Öffnungen wurde sekundär erweitert. Das Blatt verjüngt sich gleichmäßig zur Spitze. Relativ gerade Schneide bricht sich auf den Blatt in der unteren Drittel. Die Spitze des Gegenstandes ist gebrochen und an mehreren Stellen ist die Klinge beschädigt. Die Oberfläche ist mit glatter, stellenweise schwammartiger Patina überzogen. Maße: Länge - 141 mm, Tülldurchschnitt - 24 mm, Blattbreite - 40 mm (Abb.: 1:1). Aufbewahrungsort: AM SNM in Bratislava, Inventarnummer: AP 64 445.

Da diese drei Gegenstände nicht aus einem Objekt stammen, sondern auf der Oberfläche gefunden wurden, kann man bei der Bemühung um eine genauere Zeiteinreihung nur aus dem Vergleich mit ähnlichen Typen der Bronzeindustrie ausgehen.

Das Beil gehört zu den Gegenständen, die als Beile des böhmischen Typs (Lissauer, 1905, 801) oder als Beile mit Rast bezeichnet werden. Für die treffendste Bezeichnung des Beiles aus Budmerice halten wir den Termin "Beil mit bogenförmiger Rast".

Ihre breite fächerförmige Schneide liegt den Beilen vom Typ Langquaid II. nahe. Eine fortgeschrittene, nach der Lokalität Braunau benannte Variante gehört zum Beginn der Entwicklung der Beile mit der Rast aus Österreich

und Böhmen (Mayer 1977, 93). Für eine zeitliche Einreihung der erwähnten frühen Formen ist ein Hortfund aus der Lokalität Vosov - Neumětely besonders wichtig. Neben den Beilen mit Rast und fächerförmiger Schneide kamen auch Nadel mit kugelförmiger mäßig gedrückter, schräg durchgebortem Kopf zum Vorschein (Richlý 1894, 147 Taf. XLI:4,5).

Eine gewisse Orientierung für die chronologische Einreihung der Beile bietet die Rast, deren Höhe bei den jüngeren Exemplaren steigt (Stuchlík 1990, 526), an. Die Rast des Beiles aus Budmerice ist mäßig niedrig. Ihre Ausmaße entsprechen den Beilen aus dem Depotfund in Nitrianský Hrádok, jedoch erreicht nicht die Höhe der Raste auf dem Beil des Koszider-Depots in Dunajská Streda (Novotná 1970, Taf. 11:217, 222).

Die Bogenform der geschlossenen Rast kommt seltener als die spitzenförmige vor. Die Vertiefungen mit halbkreisförmiger Endung, die als Rast noch nicht zu bezeichnen sind, findet man schon auf einigen entwickelteren Leistenbeilen. In der Südwestslowakei sind sie durch das Beil aus dem Gräberfeld der Únětice-Maďarovce-Kultur in Branč (Vladár 1973, 115) vertreten. Einige Gegenstände mit der Rast, die durch die Form dem Beil aus Budmerice nahe sind, stammen aus den Fundeinheiten vom Übergang der älteren und der mittleren Bronzezeit. Genaue Fundumstände hat das Beil mit mäßig modifizierter spitzovalen Rast aus der Siedlungsgrube der Böhmeinkirchen-Gruppe der Věteřov-Kultur aus Böhmeinkirchen in Niederösterreich. Die Keramik aus der Grube gehört in ihre klassische oder postklassische Stufe (Neugebauer 1977, 79-80). Beile mit bogenförmiger Rast kamen in den Bronzehortfunden in Házmburk u Klapého in Nordwestböhmen und in Legnica in Schlesien vor. Das Depot aus Házmburk - zwei stäbchenförmige Armringe, ein Flachbeil mit Leisten und vier Äxte - hat M. Zápotocký an die Schwelle der älteren und mittleren Bronzezeit, "in die Zeit der Věteřov-Einflüsse, event. in die beginnende Hügelgräberzeit" (Zápotocký 1963, 440) zugeordnet. Den Hortfund aus Legnica bilden zwei Beile mit bogenförmiger Rast, ein Meisel mit spitzer Rast und ein stäbchenförmiger Armring. Nach V. Blajer gehört er an Anfang der zweiten Stufe der Bronzezeit, die er für zeitgleich mit der süddeutschen Stufe BB1 (Blajer 1990, 26, 90) hält.

Die Beile mit halbbogenförmiger Rast aus Österreich hat E. F. Mayer in eine selbständige Gruppe ausgesondert. Ein meiselförmiges Beil aus Tulln (gefunden zusammen mit einem Dolch und vierkantig tordiertem Bruchstück einer Sichel-nadel) bietet mit der Gußform aus unbekanntem Fundort in Niederösterreich einen gewissen Stützpunkt für ihre Zeiteinreihung. Die Gußform für Beil mit der Rast sowie für ein Leistenbeil wird von Autor der Althügelgräberstufe Lochham-Wetzleinsdorf (Mayer 1977, 124) zugeordnet.

Obwohl der Lanze aus Budmerice die Spitze fehlt und ihr Blatt sehr beschädigt ist, ihre ursprüngliche Form läßt sich rekonstruieren und mit den zeitgemäßen Waffen vergleichen. Für einen wichtigen chronologischen Merkmal der Tüllen aus der älteren und von Anfang der mittleren Bronzezeit wird die Lage der Öffnungen für die Befestigungsriete gehalten. A. Mozsolics stellte fest, daß die ältesten Stücke im Karpatenbecken sich von den jüngeren durch die Platzierung der senkrecht auf das Blatt orientierten Öffnungen unterscheiden. Diese hat sie dem Depot-Horizont BIIIa - Hajdusámson (Mozsolics 1967, 61-62) zugeschrieben. Man kann aber nicht verlagern, daß die Lanzen mit parallel mit Blatt laufenden Öffnungen immer jünger sind. Die mit dem Blatt parallel laufende Öffnungen kommen auf den Tüllen in den Hortfunden aus Langquaid und Tinsdahl vor. Sie belegen, daß beide Arten der Befestigung im Schluß der älteren Bronzezeit gleichzeitig verwendet wurden (Jacob-Friesen 1967, Taf.: 15:1, 23:5) (Laut H. J. Hundt ist die Verschiedenheit der Lage der Befestigungsöffnungen Folge von Verwendung verschiedener Gußtechniken. Hundt 1982, 217).

Bei der gründlichen Analyse des Inhaltes von zwei süddeutschen Hortfunden hat K. F. Rittershofer das Vergleichsmaterial aus breitem mitteleuropäischem Gebiet verwendet. Die in Bühl und Ackenbach vertretenen Lanzen hat er auf Typ Bühl mit bogenförmiger Schneide in der Form des Lorbeers und auf den Typ Forchheim mit gebogener Schneide, mit breitestem Teil in dem unteren Drittel des Blattes, gegliedert. Die Lanze aus Budmerice ordnen wir zum Typ Forchheim zu. Wie aus seiner Kombinationstabelle hervorgeht, stammen die ältesten Forchheim-Spitzen aus dem Karpatenbecken aus dem Hajdusámson-Bronzedepot in Páulis. Hier kamen Exempare mit senkrechten und parallel mit Blatt laufenden Befestigungsöffnungen (Rittershofer 1983, 219, 223, Taf. 9) zum Vorschein.

Der Armring aus Budmerice gehört zu den geöffneten Formen aus Stäbchen mit rundem Querschnitt mit verjüngten spitzigen Enden. Zur genaueren Zeiteingliederung können diese einfachen Schmuckgegenstände nicht verwendet werden.

Der Bronzehortfund aus dem Areal der befestigten Siedlung wird mit der Maďarovce-Besiedlung der Lokalität in Verbindung gestellt. Der kulturellen Eingliederung entspricht auch die Zeiteinreihung aller drei Gegenstände, besonders des Beiles und der Lanze. Doch diese gehören nicht zu den für kurzen Zeitabschnitt charakteristischen Typen der Bronzeindustrie, und deshalb wird der Fund aus Budmerice gegen Ende der älteren und Anfang der mittleren Bronzezeit eingereiht.

Daßelbe betrifft auch das Depot der Bronzegegenstände aus der befestigten Siedlung der Maďarovce-Kultur in Nitrianský Hrádok, in dem auch die Beile mit Rast vorkommen. A. Mozsolics hat es ursprünglich in den Bronzehorizont Hajdusámson (Mozsolics 1967, 114) zugeordnet, später neigte sie "auch in Anbetracht der beiden Beile mit spitzer Rast" wegen der Angehörigkeit zum Koszider-Horizont (Mozsolics 1988, 43).

Die Existenz der Hortfunde in der Maďarovce-Kultur vor dem Anfang der mittleren Bronzezeit belegt der Bronzehortfund aus der Höhengründung in Ivanovce, Flur Skala. Er befand sich in einer Amphora des Únětice-Maďarovce-Horizontes (Veliáčik - Pavúková 1987, 52).

Nicht zahlreiche Hortfunde aus den Höhensiedlungen der Mad'arovce-Kultur in der Südwestslowakei beinhalten Gegenstände, die das Durchqueren zweier breiten Kulturräumen illustrieren. Für das Karpatenbecken charakteristische Industrie - ein Streithammer mit kammförmigen Nacken aus Nitriansky Hrádok und Halsringe aus Bronzeperlen aus Ivanovce - belegen den Anteil aus dem Gebiet westlich des Karpatenbogens (Veliáčik - Němejcová - Pavúková 1987, 54).

Der Hortfund aus Budmerice vertieft zwar keine Erkenntnisse über die Chronologie und Kulturkontakte der Mad'arovce-Kultur, ist jedoch eine Anregung zur Erwägung über den wirklichen Umfang der Produktion der Bronzeindustrie ihrer Träger. Die Bronzebearbeitung ist bisher durch Belege des Herstellungsprozesses nachgewiesen (Novotná 1983, 63), weniger schon durch die Funde der Bronzegegenstände. Im Vergleich mit der Otomani-Kultur kommt sie als die ärmere vor.